

נמצאנו למדים שיש שני דברים קשים:

הראשון (1) – קריעת ים סוף.

והשני (2) – זיווגו של האדם.

קשה זיווגו של אדם

ומהו הקשר בין קריעת ים סוף לזיווגו של אדם? ומנן שהוקשו זה לזה? ביארו בגמרא שכך אמר דוד המלך (תהילים סח, ז'); "אֱלֹהִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בְּיַתֵּהּ מוֹצִיא אֲסִירִים בְּכּוֹשְׁרוֹת".

נמצא שהזיווג בין יחיד ליחידה וישוב ביתם – כמוהו כהוצאת עם ישראל שהיו אסירים ממצרים.

ומהו באור המילה "בְּכּוֹשְׁרוֹת"?

במכילתא (בא, ט"ז) מבואר שהוא מלשון "כשר" – כי חודש ניסן היה החודש הראוי ביותר ליציאה לחרות, שכן אין בו צינה יתירה וגם לא חמה יוקדת. ומכאן נלמד שגם לחתונה צריך חודש מתאים ותזמון מושלם ואין כל העיתים שוים...

ובמסכת סנהדרין (דף כב') הוסיפו רבותינו שהמילה "בְּכּוֹשְׁרוֹת" – היא לשון "בכי ושירות". כי מצרים בכו, ואילו עם ישראל אמרו שירה.

ומכאן למד רבינו תם: שפעמים גם בחתונה יש בכי ושירה, משום לפעמים ה' יתברך הורג את בעלה של זו בכדי להשיאה לאדם אחר! נמצא שחזונו מקביל לקריעת ים סוף, כאשר האחר בוכה והזולת משורר...

ומעתה מתעוררת השאלה הגדולה, וכי יש דבר מה שקשה לפני בורא עולם?

קשים מזונותיו של אדם

במסכת פסחים (דף קיח) חז"ל הרחיבו על קושי נוסף: השלישי (3) – "קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף".

אולם בכדי להמחיש את עוצמת הקושי הנעוצה בפרנסה, חז"ל מקבילים אותה לדברים קשים נוספים, המוכרים היטב מחיי היום יום.

שידוע ומפורסם לכל שזעזע הלידה הוא מהחוויות הקשות ביותר עלי אדמות.

ספר 'תורת חסד' חומש ויקרא פרשת בחוקותי מאמר: 'קשה פרנסתו...' (עמודים שצה'–תב')

קשה פרנסתו...

א. מדוע האריכה התורה דוקא בענין הפרנסה כשכר על הליכה

ב. איזה קושי גדול יותר – האם זעזע הלידה או זעזע הפרנסה?

ג. מדוע קשה פרנסתו של אדם כקריעת ים סוף? מה הקשר ביניהם?

ד. ומפני מה קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף?

ה. מדוע קשה סילוקן של צדיקים לפני ה'?

ו. איך שייך בכלל לומר לשון קושי כלפי מעלה?

הברכה הראשונה היא בענין הפרנסה

הברכה הראשונה שאותה מבטיח ה' יתברך: "אִם בְּחַקְתִּי תֵלְכוּ" (ויקרא כו, ג) – היא בענין הפרנסה: "וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַנָּה הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשֵּׁדָה יִתֵּן פְּרִיֹו; וְהָשִׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת בְּצִיר וּבְצִיר יִשָּׂיג אֶת זֶרַע וְאֶכְלֹתֶם לְחֶמְקֶם לְשִׁבְעָה וַיִּשְׂבַּתֶּם לְבַטַּח בְּאֶרְצְכֶם" (שם פסוקים ד–ה)... "וְאֶכְלֹתֶם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן וַיֶּשֶׁן מִפְּנֵי חֶדְשׁ תּוֹצִיאוֹ" (שם פסוק י).

ונשים לב –

שלוש (3) מתוך תשעת (9) הפסוקים המבטיחים שפע ברכה והצלחה, חיים בריאות ושלוש לעושי רצון ה' – עוסקים בפרנסה.

ויש להתבונן: מדוע האריכה התורה דווקא בענין הפרנסה? ומפני מה פתחה התורה את פרשת הברכות דוקא בענין הזה – כשהפרנסה מקבלת שימת לב מיוחדת ודגש רב יתר על שאר ערכי האדם?

עומק הענין יאיר בשעה שנתבונן בכמה מאמרי חז"ל המתבטאים באותה לשון המעוררת פליאה: "קשה"?

במסכת סוטה (דף ב') אמרו רבותינו בענין הזיווג: "קשה לזווג כקריעת ים סוף".

וראה זה פלא! שחז"ל מקבילים בין קושי הפרנסה לקושי הלידה, וכך אמריה: – "קשים מזונותיו של אדם כפליים (2) מילדת".

כלומר, אדם וחיה נתקללו לאחר חטא עץ הדעת – וקללתו של אדם חמורה כפליים משל חיה:

חיה נתקלה: "בְּעֵצָב תֵּלְדֵי בָנִים" (בראשית ג, יט).

ואדם נתקלל: "בְּעֵצָבוֹן תֵּאֱבָלָנָה כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ" (שם יז).

– ו: עצבון כפול מעצב...

וממילא רבותינו לימדונו תובנה חדשה וגילוי מפעים: שצער הפרנסה כפול מצער הלידה!

צער הפרנסה כפול מצער הלידה

וכיצד יתכן לומר שצער הפרנסה כפול מצער הלידה?

העץ יוסף מבאר עומק עצום!

אכן האשה מתייסרת בעת הלידה בעזר רב, אולם בד בבד גם שמחה ומאוסרת לרגל הולדת הבן או הבת. והשמחה מהולה בעצב.

אולם בצער הפרנסה אין תערובת שמחה – והעצב ניצב לבדו. ולכן הוא כפול מצער הלידה.

יתר על כן, צער הלידה הוא זמני – ולאחר שעה קלה נולד ילד, ומכאן ואילך: "אִם הַבָּנִים שְׂמֵחָה" (תהלים קיג, ט).

אולם צער הפרנסה קבוע ותמידי – כי האדם טרוד בכל יום: 'מה יאכל מחר?'

ראו נא –

היום הוא אוכל ומכלה את מה שהרויח אמש ביגיע כפיו, ובעודו אוכל את פרנסת אתמול, הרי הוא דואג: 'מה יאכל מחר? ...!'

נמצא שטרדת הפרנסה היא רוחבית וכוללת; "עבר, הוה ועתיד" – ואפילו בשעה שנהנה מכספו, ההנאה מהולה בעצבון מתמיד ובהרהורים נוגים וקודרים מה ילד יום וממה יחיה בעתיד...

והבן איש חי (בן יהודע) מבאר את הכפילות באופן נוסף: צער הלידה – ממוקד בעיקר אצל האשה.

אולם צער הפרנסה – שייך יותר באיש, אולם גם האשה איננה נמלטת מאותה הקללה, כי את המחסור והרעב שניהם יחדיו מרגישים, ולכן הצער כפול!

"נָתַן לָחֶם לְכָל בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ" (תהלים קלו, כה)

ועוד הוסיפו חז"ל בגמרא (שם) גילוי מפעים:

– קשים מזונותיו של אדם יותר מגאולת הפרט.

שכן אדם השרוי בצרה פרטית – בחינוך הילדים, בבריאות, בשלום בית ובכל יתר העניינים – גאולתו תבוא על ידי מלאך.

אולם את מזונותיו הוא מקבל ישירות מאת ה' יתברך.

שכן במסכת תענית (דף ב' ב') מבואר: שמפתח של פרנסה הוא אחד משלושת המפתחות שנמצאות בידיו של הקב"ה ולא נמסרו בידי שליח, שנאמר: "פִּתְחָן אֶת יַדְךָ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִעוֹן" (תהלים קמה, טז).

עד כדי כך הדברים מגיעים, שרבותינו (שם) מבארים שדוד המלך כתב פרק שלם בתהילים – פרק מיוחד עד מאוד, שנקרא "הלל הגדול" והוא פרק קל"ו בתהילים – שבו אומרים כ"ו (26) פעמים: "בָּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ". והאבודרהם (שחרית של שבת) והמהרש"א מדגישים את גדול הענין, שבמזמור הזה מזכירים כ"ו פעמים – כמנין שם הוי"ה (26) – את חסדיו וטובותיו של ה' יתברך.

ומדוע נקרא "הלל הגדול"?

מבארים רבותינו שבכל הפרק מזכירים טובותיו וחסדיו של ה' יתברך, אולם עיקר הטובה מזכרת בפסוקים האחרונים:

"נָתַן לָחֶם לְכָל בָּשָׂר – כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ".

"הוֹדוּ לְאֵל הַשָּׁמַיִם – כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ" (תהלים קלו, כו).

ומעתה נקרא "הלל הגדול" על הענין העצום שה' יתברך יושב בשמי שמים ומחלק פרנסה לכל יושבי תבל די מחסורם.

כמאמר רבותינו במסכת עבודה זרה (דף ג) שהקב"ה זן מקרני ראמים ועד ביצי כינים.

קשה סילוקן של צדיקים

ועוד אמרו רבותינו קושי נוסף ואחרון:

הרביעי (4) – במדרש רבה (איכה א, יז) אמרו חז"ל: שקשה סילוקן של צדיקים יותר מצ"ח (98) קללות שבתורה, ויותר מחורבן בית המקדש.

שכן בקללות נאמר (דברים כח, נט): "וְהִפְלֵא ה' אֶת מִפְתָּךְ". ובחורבן בית המקדש נאמר (איכה א, ט): "וַתִּרְדּוּ פְּלָאִים" ואילו בסילוק צדיקים נאמר (ישעיה כט, יד): "יִוָּסַף לְהִפְלֵא אֶת הָעָם הַזֶּה הַפְּלֵא וְפָלֵא".

ויש להבין: מה שייך לשון קושי כלפי מעלה? ובפרט עלינו לרדת לחקר ועומק הקשר בין ארבעת הקשיים: קריעת ים סוף, הזיווג, הפרנסה, וסילוק צדיקים – שבכולם נאמר אותו לשון קושי?

העין יעקב (פסחים, שם) מבאר בשם הוזהר הקדוש (תרומה, קע) מה שייך לשון "קושי" לפני ה' יתברך:

ועומק הענין, שכאשר ה' חפץ ברחמיו להיטיב לאדם, ומנגד עומדת מידת הדין וצווחת בקול גדול – יש קושי להשתיק אותה.

וענין זה הופיע בקריעת ים סוף במלוא עוצמתו, כאשר רשעי עם ישראל היו מהלכים בים סוף, וחלקם היו עובדי עבודה זרה כדוגמת מיכה שעבר עם פסלו בחרבה בתוך הים.

ומידת הדין החלה מקטרגת: "מה נשתנו אלו מאלו, הללו עובדי עבודה זרה, והללו עובדי עבודה זרה". וממילא, כשם שבקריעת ים סוף הקב"ה עמד באותו הקושי והציל את הרעים עם הטובים – כך הוא זן ומפרנס את כל העולם – צדיקים עם רשעים, בבחינת: "נָתַן לָחֶם לְכָל בָּשָׂר – כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד".

המקטרג גורם לקושי

והאלשיך הקדוש (שמות יג, יד) הוסיף וביאר: שבודאי אין קושי אמיתי לפני ה' יתברך, כי "בְּדִבְרֵי ה' שְׂמִים נַעֲשׂוּ" (תהלים לג, ו) ו: 'במאמרו ברא שחקים'.

ואימתי יש מעין קושי לפניו יתברך?

בשעה שחפץ להשפיע טובה – אולם כביכול יש מפריעים. משום שכאשר ישנם חטאים ועוונות המונעות מהשפע לרדת – יש קושי להשפיע טובה – כי הוא יתברך שופט כָּל הָאָרֶץ לֹא יַעוֹז מִשִּׁפְטוֹ!

וכך היה בקריעת ים סוף – כאשר שרו של מצרים זועק בקול ניחר: 'הללו עובדי עבודה זרה...! וכיצד יש משוא פנים

בדבר?! וכמעט קט שמידת הדין הפכה על עם ישראל... (רח"ל)

עד שה' יתברך נחלץ לעזרת בניו ומצא זכות אבות, וצירף אותם לדם פסח ודם מילה,

ובפרט כשהשי"ת טען כנגד המקטרג טענה ניצחת: 'שעם ישראל אנוסים היו, והמצרים חטאו במזיד!'

וכך בענין הפרנסה – ה' יתברך חפץ להעשיר את כל ברואיו בשפע אלוקי וגשמי, אולם יש עוונות וחטאים למכביר, ולכן חייבים לייסר את האדם תחילה בממונו!

כפי שדרשו במסכת פסחים (שם) שמאמר הפסוק: "הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד" (תהלים קיח, א) רומז לטובה נוספת: שלפעמים ה' משפיע שפע לאדם ולבסוף נוטל את הטובה בשל חטאו חוהי טובה גדולה – כי בסילוק השפע באה הכפרה! ולכן "קשה פרנסתו של אדם כקריעת ים סוף" – כי בשניהם (2) החטא מונע את הטובה העליונה שיורדת בקושי רב מן השמים.

וממילא גם בענין הזיווג – "קשה לזווגם כקריעת ים סוף", משום שאי אפשר לשדך בין צדיק לרשע כמבואר בגמרא (סוטה, שם) – ומעשי האדם גורמים לעיכוב וביטול השידוך הרצוי כלפי מעלה.

וטרם לידתו כבר נקבע הזיווג המושלם כשהכריזו: "בת פלוני לפלוני" – אולם יש תנאי גדול בדבר: שלא מזווגים צדיק עם רשע. וכשהאדם יורד ממעלתו הרוחנית ונוהג בדרך עקלתון – אזי העניינים מסתבכים והשידוך בטל ומבוטל... ובקושי רב אפשר לייצר שידוך חדש שיתאים לשורש נשמתו... וזהו שאמרו חז"ל במדרש רבה (בראשית, סח) שלאחר שהקב"ה כילה מלאכתו וסיים לברוא את העולם, הרי הוא מתעסק מאז ועד היום בשני (2) ענינים מרכזיים: מזווג זיווגים, ועורך סולמות – לזה מעשיר ואת האחר מייסר בעוני.

ולכן מפתח הפרנסה והלידה נמצאים רק בידי ה' יתברך, משום תדירות השינויים במצב הרוחני של כל אדם ואדם – הגורמים לעיכוב זיווג ודלדול וממילא קשה פרנסתו חיווגו של אדם כקריעת ים סוף...

ולכן קשה סילוקן של צדיקים – כפי שנאמר בישעיה (נז, א): "כִּי מִפְּנֵי הַרְעָה נֶאֱסַף הַצַּדִּיק" והוא בא לכפר על כל הדור, ואמנם הצדיק זוכה בכך לחלק נוסף של גן עדן ונוטל את חלקם של הרשעים

– מכל מקום מידת הדין מקטרגת בקול גדול: 'מדוע לא יענשו הרשעים שבדור? ואינו מן הדין לסלק דוקא את הצדיק!'.
וכשיש קטרוג, יש גם קושי...

ומעתה יאיר האור –

פרנסה ברווח

אמרו רבותינו: "אין בעל הנפשות פוגע בנפשות תחילה" – ולעולם הקב"ה מעניש תחילה את האדם בממונו, כמבואר במסכת קידושין (דף פב') ובגלל החטאים והעוונות מתקיים באדם אותה קללה: "בַּזַּעַת אֶפְיָךְ תֹּאכַל לֶחֶם" ביתר שאת, ובהידור גדול...

ולכן צער הפרנסה מצוי ושכיח ותדיר הרבה יותר משאר מיני היסורים בעולם. כי לעולם יתיישר בראש ובראשונה בכיסו!

– – – ולכן קשים מזונותיו של אדם יותר מגאולת הפרט.

– – – וגם קשים מזונותיו של אדם כקריעת ים סוף.

– ובפרט שקשים מזונותיו של אדם כפליים (2) מיוולדת.

וממילא אומר ה' יתברך: "אִם בַּחֲקָתִי תִּלְכוּ" – ותקיימו את המצוות בשלמות ובחפץ לב – הרי תשקיטו את המקטרג שגורם לקושי הגדול ומניעת השפע.

לכן בראש ובראשונה אשפיע עליכם פרנסה ברווח – כי הממון הוא החסר הראשון שמרגיש החוטא. וצער הפרנסה הוא הגדול מכולם, תמידי ותדיר בכל עת ובכל שעה – לכן ההבטחה הראשונה היא ששפע הפרנסה יתהפך לטובה בשעה שנעשה רצונו.

ומה יפו דברי המהר"ל (נתיבות עולם ומאיר) שמאחר שהמזונות קשים מהלידה ומקריעת ים סוף ומגאולת הפרט – צא וראה עד כמה מוכרחים אנו להודות עליה מלב שמח ונרגש כי הדעת נותנת: שלפי גודל המתנה שהאדם מקבל – כך צריך לדורות לנותן, וממילא נבין מדוע הקפידו חז"ל על ברכת המזון בכוונה! ובריכוז מתוך הסידור!! ובפרט מלב שמח ונרגש ומלא הכרת הטוב!

--- "נָתַן לָחֶם לְכָל בֶּשֶׂר – כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ".